

Rapport 2007:13

LÄNSSTYRELSEN
I STOCKHOLMS LÄN

Unga vuxna med försörjningsstöd

En granskning av socialtjänstens arbete 2006

Författare: Helene Christiansson & Jeanette Eriksson

Foto omslag: Ann-Christine Roberts

ISBN: 978-91-7281-.260-4.

Rapporten finns enbart som pdf och kan laddas ned från
Länsstyrelsens hemsida: **www.ab.lst.se**.

Rapport 2007:13

LÄNSSTYRELSEN
I STOCKHOLMS LÄN

Unga vuxna med försörjningsstöd

En granskning av socialtjänstens arbete 2006

Innehållsförteckning

Sammanfattning av tillsynen	3
Inledning.....	5
Länsstyrelsens synpunkter - förbättringsområden	7
Utredningarnas kvalitet behöver höjas	7
Tydligare fokus på hur vägen till självförsörjning ska se ut.....	7
Merparten av insatserna och de politiska målen avser personer som är arbetslösa	7
Avbruten skolgång – anpassade studier.....	8
Uppföljning och utvärdering.....	8
Socialtjänstens arbete med unga vuxnas försörjningsstöd	9
Organisation, kommunstorlek och politiska mål för gruppen	9
Nämnd- och förvaltningsorganisation.....	9
Politiska ställningstaganden	10
Hur ser den granskade målgruppen ut?.....	11
Mer än hälften av personerna har levt på försörjningsstöd ett år eller längre.11	
Unga vuxnas kontakt med socialtjänsten	11
Stå till arbetsmarknadens förfogande	12
Vilka arbetsmetoder använder socialtjänsten?	12
Treparsamtal, remisser och täta möten	12
4 Kap 4 § SoL om kompetenshöjande insatser eller praktik	12
Genomtänkt arbetssätt	13
Plan för självförsörjning	13
Samarbete med andra	13
Särskilda projekt för unga vuxna 18-24 år	14
Stöd kombinerat med kontroll och krav	15
Individuell behovsprövning.....	16
Förebyggande arbete ovanligt	16
Utredningarnas kvalitet	17
Helhetssyn och tydligare bedömningar i utredningar behövs	17
Klienternas behov och problem uppmärksammas inte alltid.....	17
Vilka insatser ges?	18
Praktikplatser och hjälp att söka jobb.....	18
Boendeinsatser	18
Psykiatri- och missbruksinsatser	18
Deltagande i projekt	19
Kvalitetssäkring	19

Sammanfattning av tillsynen

Länsstyrelsen har under 2006 granskat socialtjänstens arbete med unga vuxna 18-24 år som söker försörjningsstöd. Bakgrunden till tillsynen är att många unga vuxna riskerar att hamna i utanförskap från samhället på grund av att de inte kommer in på arbetsmarknaden. Att ha ett jobb är inte bara den viktigaste källan till inkomster och försörjning, utan i stor utsträckning också till möjligheten att bli delaktig i samhällets aktiviteter, att utvecklas samt utveckla relationer till andra. Unga vuxna utgör en stor grupp av dem som beviljas försörjningsstöd inom socialtjänsten. Fyrtio procent av alla bidragstagare bestod av personer i åldrarna 18 till 29 år enligt Socialstyrelsens lägesrapport över Individ- och familjeomsorgen 2005.

Länsstyrelsen anser att det behövs en tydligare inriktning på självförsörjning i arbetet och bättre kvalitet på utredningarna. Fler satsningar och metodutveckling behövs i arbetet med de unga vuxna som står långt från arbetsmarknaden. Granskningen visar att det finns en grupp unga vuxna med långvarigt beroende av försörjningsstöd, omfattande sociala problem och psykisk ohälsa. Drygt en tredjedel av de unga vuxna stod enligt socialtjänstens egen bedömning inte till arbetsmarknadens förfogande.

De främsta orsakerna till varför unga vuxna söker försörjningsstöd är arbetslöshet, psykisk ohälsa, avbruten skolgång och sociala problem enligt den intervjuade personalen inom socialtjänsten. De unga vuxna uppfyller inte villkoren för ersättning från a-kassa eller försäkringskassa.

De insatser som ges är främst praktikplats. En del unga vuxna får boendeinsatser, insatser för psykiska problem eller pågående missbruksproblem. Insatsen kan också vara att socialtjänsten bevakar att den unge upprätthåller redan pågående kontakter och aktiviteter, t.ex. att söka jobb och samtalskontakter.

I hälften av de granskade ärendena är försörjningsstödet förknippat med villkor av något slag, t.ex. att sköta kontakter eller att närvara på arbetscentrum. För ett tiotal personer pågick inga särskilda insatser förutom att försörjningsstöd betalades ut. Det kunde t.ex. handla om personer som skulle vara aktivt arbetssökande på egen hand, föräldralediga eller sjukskrivna. Handläggningen i en del ärenden är huvudsakligen inriktad på att bedöma om bistånd med försörjningsstöd kan beviljas eller inte.

I majoriteten av ärendena fanns en utredning om biståndsbehovet. Det framgick även att socialtjänsten gjort någon form av individuell behovsprövning av hjälpbehovet i 80 procent av fallen. Granskningen visade samtidigt att insatserna inte var klart kopplade till behov. Tydliga bedömningar av hjälpbehov och vilka insatser som behövs saknades. Överlag visade inte socialtjänstens utredningar på vilket sätt information

om klientens tidigare situation vägt in i bedömningar om hjälpbehov. Det kunde t.ex. röra sig om uppgifter om missbruk eller självmordförsök bakåt i tiden, eller sexuella övergrepp under uppväxten. Det fanns även problem som inte uppmärksammats av socialtjänsten, t.ex. uppgifter om pågående medicinering, familjekonflikter eller oro att bli av med lägenhet. Uppgifter om skulder/betalningsanmärkningar fanns i ett fåtal utredningar. Dessa uppgifter har betydelse för den unge vuxnes möjlighet att ordna egen bostad, att handla på avbetalning m.m. De är också viktiga för socialtjänstens helhetsbild av den unges livssituation och reella ekonomiska situation i förhållande till försörjningsstödet.

Är insatserna verkningsfulla? Sex av de tio intervjuade personalgrupperna anser det. Ingen personalgrupp svarar nej på frågan. De saknar inte heller några insatser för målgruppen. Länsstyrelsens granskning visar att insatser i viss mån följs upp, men att de inte utvärderas i någon större utsträckning. Därmed syns inte heller ifall insatserna som unga vuxna får är verkningsfulla och får önskvärd effekt. I knappt 70 procent av ärendena framgick inte detta, enligt Länsstyrelsens bedömning utifrån aktgranskningen. En del kommuner uppgav att de har uppgifter om hur många som gått vidare till arbete eller studier.

Politiska ställningstaganden som rör unga vuxna med försörjningsstöd finns i Stockholms kommun och i fyra andra kommuner i länet; Järfälla, Huddinge, Tyresö och Danderyd. De handlar om att minska arbetslösheten. Några kommuner hänvisar allmänt till mål om att minska arbetslöshet eller till att "arbetslinjen gäller". Rinkeby är ensam om att beskriva situationen för målgruppen i termer av "utanförskap".

En del projekt som bedrivs inom socialtjänsten ser ut att vara välfungerande medan andra har fått läggas ner. Länsstyrelsen har inte tagit del av någon extern utvärdering av projektverksamheterna och kan därför inte uttala sig om ifall de är framgångsrika. Projektet "Ungdomsslussen" i Järfälla är dock enligt Länsstyrelsens bedömning ett intressant projekt när det gäller organisering av arbetet. Verksamheten hade bara pågått ett par månader vid Länsstyrelsens tillsynsbesök i början av 2006.

Inledning

Bakgrund

Länsstyrelsen har under 2006 granskat socialtjänstens arbete med unga vuxna 18-24 år som söker försörjningsstöd. Bakgrunden till tillsynen är många unga vuxna riskerar att hamna i utanförskap från samhället på grund av att de inte kommer in på arbetsmarknaden. Att ha ett jobb är inte bara den viktigaste källan till inkomster och försörjning, utan i stor utsträckning också till möjligheten att bli delaktig i samhällets aktiviteter, att utvecklas samt utveckla relationer till andra.

Det finns många unga vuxna som själva och med hjälp av föräldrar klarar övergången till vuxenliv på ett bra sätt. Samtidigt utgör unga vuxna en stor grupp av dem som beviljas försörjningsstöd inom socialtjänsten. Fyrtio procent av alla bidragstagare bestod av personer i åldrarna 18 till 29 år enligt Socialstyrelsens lägesrapport över Individ- och familjeomsorgen 2005. Det var en ökning i förhållande till året innan. Ökningen var störst i åldersgruppen 18-24 år. Ökningen började under 90-talet, då det ekonomiska biståndet nästan fördubblades i åldersgruppen 18-24 år enligt statistik från Statistiska centralbyrån. Det finns också ungdomar och unga vuxna som står utanför både skolväsende och arbetsliv men som ändå inte har någon kontakt med socialtjänsten och inte söker försörjningsstöd.

Frågeställningar

Länsstyrelsens hypotes inför tillsynen var att det pågick en satsning runtom i länets kommuner på unga vuxnas självförsörjning, som inkluderade de mest utsatta som står långt från arbetsmarknaden. Frågeställningarna i granskningen har varit flera. Hur ser målgruppen ut, vilka hinder för självförsörjning finns och vilka insatser ges? Är insatserna anpassade efter individens situation och är de verkningsfulla? Bedrivs ett målinriktat arbete för att förhindra att unga vuxna fastnar i bidragsberoende? Hur ser samarbetet med enskilda och andra aktörer ut? Finns goda exempel när det gäller arbetsmetoder? Finns verkningsfulla projekt?

Granskningsunderlag

Länsstyrelsen har under 2006 granskat sammanlagt 80 ärenden om försörjningsstöd för unga vuxna 18-24 år på tio olika socialkontor i Stockholms län. Aktgranskningarna genomfördes under perioden 2006-04-11 – 2006-11-01. De granskade ärendena rör personer som varit aktuella hos socialtjänsten i tre månader eller längre. Intervjuer med personal som arbetar direkt med unga vuxnas självförsörjning har också genomförts på varje kontor. Dessutom har socialtjänsten i de tio kommuner som

granskades skickat in en skriftlig redogörelse för sin verksamhet rörande unga vuxnas självförsörjning. De har samtidigt redogjort för politiska mål/riktlinjer och speciella åtaganden för målgruppen.

De tio kommuner som ingick i granskningen var Danderyd, Huddinge, Järfälla, Nacka, Salem, Solna, två stadsdelar i Stockholms stad; Norrmalm och Rinkeby, Tyresö och Österåker.

Urvalskriterier för vilka kommuner som skulle delta har varierat; att täcka in både norra och södra länet, att Länsstyrelsen inte genomfört tillsyn eller gjort det för länge sedan, andel unga bland befolkningen, små och stora kommuner m.m.

Länsstyrelsens synpunkter - förbättringsområden

Utredningarnas kvalitet behöver höjas

För att få till stånd ett mer genomtänkt arbetssätt där insatser svarar mot behov behöver socialtjänstens utredningar bli bättre. De professionella bedömningarna behöver bli tydligare i dokumentationen. Bedömningarna ska botten i en helhetssyn och göras utifrån samarbete med klienten och möjliga samarbetspartners, t.ex. arbetsförmedling, arbetscentrum, försäkringskassan, beroendemottagningar, psykiatri m.m. Utredningarnas kvalitet är enligt Länsstyrelsen ett tydligt förbättringsområde för socialtjänsten.

Tydligare fokus på hur vägen till självförsörjning ska se ut

Knappt 70 procent av de granskade ärendena saknade en långsiktig planering för hur självförsörjning var tänkt att uppnås. Ett långsiktigt perspektiv och planering framåt är viktigt, både utifrån ett verksamhetsperspektiv och utifrån den enskildes rättighet att få verkningsfulla insatser. Planer för självförsörjning för enskilda kan vara ett verktyg att arbeta med. Den ska i så fall utarbetas tillsammans med klienten och vara undertecknad av båda. De planer som finns har ofta utarbetats med ett myndighetsperspektiv utan klientens underskrift. Kraven på de unga vuxna klienterna behöver förtydligas. De ska relateras till den enskildes förutsättningar och förmåga att genomföra insatser.

Merparten av insatserna och de politiska målen avser personer som är arbetslösa

Granskningen visar att merparterna av insatserna och de politiska målen är inriktade på personer som är arbetslösa. Samtidigt har socialtjänsten bedömt att cirka en tredjedel av de unga vuxna inte stod till arbetsmarknadens förfogande. Insatser pågår internt och externt även för denna grupp, men socialtjänsten behöver reflektera mer över insatser även för de vars orsaker till arbetslöshet och socialbidragsberoende är komplexa.

Beroendeproblematik bland unga kan behöva uppmärksammas mer av socialtjänsten. Försörjningsstödet kan vara ett sätt att nå unga vuxna som själva förminskar problemen med beroende och inte söker hjälp för detta.

Avbruten skolgång – anpassade studier

Merparten av unga vuxna inom försörjningsstödet i Länsstyrelsens granskning har bristande skolgång. Det är sällsynt att gymnasiet fullföljts, även ofullständiga grundskolestudier förekommer. Har socialtjänsten uttömt sina möjligheter att hjälpa unga vuxna t.ex. till anpassad studiegång i samarbete med skolväsende, psykiatri eller andra aktörer? Förutom de insatser som görs i form av praktikplatser varvat med studier, lärlingsutbildningar och enstaka projekt behöver socialtjänsten fundera på insatser som kan höja unga vuxnas deltagande i studier och att fullfölja dessa. Dagens arbetsmarknad ställer stora krav på utbildning.

Uppföljning och utvärdering

Tydligare utvärdering av det arbete som görs och de insatser som ges i enskilda ärenden behövs, så att det bättre framgår om insatserna ger effekt och om resurser används på rätt sätt.

Socialtjänstens arbete med unga vuxnas försörjningsstöd

Organisation, kommunstorlek och politiska mål för gruppen

Nämnd- och förvaltningsorganisation

Specialisering av socialtjänstens insatser med olika former av stöd för att komma ut i arbetslivet har utformats på olika sätt i de granskade kommunerna. Arbetsmarknadsenheten (AME) i en kommun kan organisatoriskt tillhöra socialnämnden, vilket är mest vanligt förekommande. Den kan också tillhöra annan nämnd som t.ex. i Tyresö och Österåker där AME tillhör Nämnden för arbetsmarknad och vuxnas lärande respektive Utbildningsnämnd. På Norrmalm och i Danderyd fanns istället en arbetskonsulent respektive arbetscoach på den enhet som handlägger försörjningsstöd. Genom dessa funktioner kan unga vuxna få hjälp med jobbsökeri, social praktik, arbetsträning m.m.

Besluten om försörjningsstöd handläggs på socialkontoret, vanligtvis inom samma grupp som handlägger försörjningsstöd för övriga vuxna. I Järfälla har dock försörjningsstödet för unga vuxna lyfts ut i en projektverksamhet med myndighetssamverkan förlagt till Arbetsmarknadsenhetens lokaler. I Rinkeby finns en särskild arbetsgrupp på socialkontoret för unga vuxna 18 till 29 år med försörjningsstöd, som från början var ett projekt men som nu har permanentats.

Även inom enheten för Vuxenstöd i Rinkeby finns handläggare som jobbar specialiserat med unga vuxna, liksom på Arbetsmarknadsenheten, Arbetsförmedlingen och Spånga psykiatriska mottagning.

I Huddinge finns gruppen unga vuxna inom tre grupper på socialförvaltningen, ”mottagningssektion”, ”försörjningsstödarbete” och ”försörjningsstöd – övrigt bistånd”. Men där finns också en arbetsmarknadsenhet som är specialiserad på målgruppen; Ungdomsenheten Vulcirkan. Den enheten tar förutom de med försörjningsstöd, även emot unga vuxna direkt från Arbetsförmedlingen.

Tabell.2 Invånarantal och andelen unga vuxna i de granskade kommunerna

Kommun	Invånare	Unga Vuxna 18-24 år	Andel unga vuxna
Huddinge	89 173	7 296	11 procent
Nacka	81 051	5 462	7 procent
Norrmalm	62 832	4 440	7 %
Järfälla	61 903	4 775	7 %
Solna	60 870	5 014	8 %
Tyresö	41 230	2 903	7 %
Salem	14 454	1 015	7 %
Österåker	37 583	2 476	6 %
Danderyd	30 178	2 273	7 %
Rinkeby	15 074	1 563	10 %

Källa: SCB och USK 2005

Huddinge är den största kommunen i granskningen och har också flest andel unga vuxna i befolkningen. Rinkeby har också en stor andel unga vuxna. Länsstyrelsen har ingen uppgift på hur stor andel unga vuxna i respektive kommun som har försörjningsstöd.

Politiska ställningstaganden

Länsstyrelsen har varit intresserad av att ta reda på ifall unga vuxna är en prioriterad grupp politiskt, utifrån antaganden om att arbetet vid förvaltningen då skulle bli mer fokuserat på målgruppen.

Uttalanden från politiskt håll finns på Norrmalm, i Rinkeby, Järfälla, Huddinge, Tyresö och i Danderyd. I Stockholms stad finns, enligt uppgift från Norrmalm, mål att minska arbetslösheten bland ungdomar, fastställt av kommunfullmäktige. Långtidsarbetslösa ungdomar ska prioriteras.

I Rinkeby har stadsdelsnämnden antagit egna lokala mål som berör målgruppen. Verksamheten ska aktivt verka för att minska arbetslösheten och utanförskapet bland ungdomar, särskilt bland långtidsarbetslösa. Stadsdelsnämnden ska vidta åtgärder för att minska arbetslösheten bland ungdomar i åldrarna 18-24 år och ge stöd till de unga som står utanför både skolväsendet och arbetsmarknaden och som inte heller uppbär ekonomiskt bistånd.

I Solna, Österåker och Nacka finns inga tydliga politiska uttalanden som rör målgruppen. I Salem finns en stor kommungemensam satsning på

förebyggande arbete bland barn och ungdom. Arbetet är inriktat på dem som befinner sig i riskzonen för droger, kriminalitet och ohälsa. Satsningen heter ”Ung i Salem”.

Trots att det inte genomgående i de granskade kommunerna finns politiska målsättningar som rör gruppen, har i stort sett alla socialförvaltningar ändå någon form av prioriterat arbete med målgruppen. Ofta sker arbetet i samarbete med annan nämnd, såsom arbetsmarknadsnämnd eller utbildningsnämnd. En del arbetar specifikt med målgruppen, andra beskriver att arbetet med unga vuxna ingår i det ordinarie arbetet med försörjningsstöd.

Hur ser den granskade målgruppen ut?

Mer än hälften av personerna har levt på försörjningsstöd ett år eller längre.

Medelåldern är ungefär 21 år och könsfördelningen jämn, 43 personer kvinnor och 37 män. Endast två personer var gifta/sammanboende och nio hade barn. En femtedel av de unga vuxna hade egna lägenhetskontrakt. Majoriteten bodde hos sina föräldrar. Länsstyrelsen har granskat ärenden som varit aktuella i tre månader eller längre.

Tabell 1. Socialbidragsberoende

<i>Mindre än 6 mån</i>	<i>6 mån upp till ett år</i>	<i>Ett upp till två år</i>	<i>Två år eller längre</i>	<i>Framgick inte</i>	<i>Totalt</i>
<i>11 pers</i>	<i>23 pers</i>	<i>27 pers</i>	<i>15 pers</i>	<i>4 pers</i>	<i>80 pers</i>

Unga vuxnas kontakt med socialtjänsten

Flera var aktuella på andra enheter inom socialtjänsten. Mest vanligt var kontakt med barn och ungdomsgrupp, tolv personer hade detta. Sex personer hade kontakt med vuxengrupp eller motsvarande på grund av missbruksproblem. Fyra var aktuella på arbetscentrum, två hade kontakt med handikappomsorgen. Det framgick inte av alla granskade ärenden om klienten hade kontakt med andra enheter.

Av olika skäl hade drygt en tredjedel av klienterna varit aktuella inom socialtjänsten tidigare. I 24 av de granskade ärendena framgick det inte om klienten hade haft någon tidigare kontakt. I de fall personen varit aktuell i annan kommun förut, framkom det inte alltid hur länge och varför.

Stå till arbetsmarknadens förfogande

Knappt två tredjedelar av de åttio unga vuxna som ingick i granskningen stod enligt socialtjänstens bedömning till arbetsmarknadens förfogande. De bedömdes vara arbetsföra i varierande grad och erbjöds insatser inriktade på arbetsmarknad och försörjning genom arbete. I några få fall var det oklart för Länsstyrelsen om socialtjänsten bedömt att personen var arbetsför eller inte. Drygt en tredjedel av de unga vuxna i granskningen stod inte till arbetsmarknadens förfogande.

Vilka arbetsmetoder använder socialtjänsten?

Trepartssamtal, remisser och täta möten

Personalen säger i intervjuerna att den vanligaste arbetsmetoden är treparts-samtal, d.v.s. möte mellan klient, socialsekreterare inom försörjningsstödet och arbetsmarknadskonsulent eller liknande. Hälften av de granskade kommunerna uppger i intervju att de som arbetsmetod använder remiss till arbetsmarknadsenhet/arbetskonsulent/arbetscoach inom kommunen och även samarbete med arbetsförmedlingen. Några betonade att täta möten med klienten är viktigt för att uppnå bra resultat i arbetet med unga vuxna.

4 Kap 4 § SoL om kompetenshöjande insatser eller praktik

I socialtjänstlagens finns sedan 1 jan 1998 en särskild bestämmelse som rör unga vuxnas möjligheter att bli självförsörjande. Den handlar om praktik och kompetenshöjande insatser. Lagstiftarens intention med bestämmelsen är att stödja och bättre rusta den enskilde för att möta arbetsmarknadens behov. Den är inte tänkt att tillämpas på unga som har ett tillfälligt behov av ekonomisk hjälp eller som av olika skäl inte står till arbetsmarknadens förfogande. Paragrafen är riktad mot de unga vuxna som står till arbetsmarknadens förfogande. Åtgärderna ska syfta till att utveckla den enskildes möjligheter att i framtiden försörja sig själv. Arbetsmarknads-politiska åtgärder måste prövas först och samråd ska ha skett med länsarbetsnämnden.

Socialtjänsten arbetar med praktik och kompetenshöjande insatser för målgruppen unga vuxna 18-24 år. Fyra av de tio intervjuade personalgrupperna säger att de använder 4 kap 4 § SoL i praktiken, men de hänvisar inte till den i beslut. Länsstyrelsen har även sett i akterna att paragrafen inte används vid beslutsfattande, med undantag av Österåkers kommun. Fyra persongrupper uppger att den glöms bort eller inte används. Två arbetsgrupper säger att de använder sig av 4 kap 5 § vid avslag. Kännedomen om lagstiftningen bland socialsekreterare varierar.

Socialstyrelsen konstaterade att lagrummet inte används som det är tänkt i rapporten "*Hur tillämpas bestämmelsen i 4 Kap 4 § socialtjänstlagen?*". Socialstyrelsen menade också att det behövs fortsatt tillsyn för att se om bestämmelsen har inneburit att unga vuxna blir bättre rustade att möta

arbetsmarknadens behov. Eftersom socialtjänsten inte utvärderar sina insatser på något systematiskt sätt är det svårt för Länsstyrelsen att uttala sig om ifall just den här bestämmelsen har inneburit att unga vuxna blir bättre rustade för arbetsmarknaden.

Genomtänkt arbetssätt

I cirka tio av de totalt 80 granskade ärendena fanns inga särskilda insatser annat än att försörjningsstöd betalades ut.

Av de resterande ärendena var det endast i 16 fall Länsstyrelsen kunde se att socialtjänsten gjort en bedömning av hur pågående insatser svarade mot klientens behov. I vissa fall gick det inte att utläsa av dokumentationen vilka insatser socialtjänsten ansåg behövdes. Insatser pågick, en hel del insatser tillhandahölls av externa aktörer, men det var inte alltid klart om socialtjänsten tagit ställning till att det var just dessa insatser som den unge vuxne behövde.

Handläggningen var i en del ärenden huvudsakligen inriktad på att månadsvis bedöma rätt till bistånd med försörjningsstöd eller inte.

Kvalitetsparagrafen i socialtjänstlagens 3 Kap 3 § innebär bl.a. att socialtjänsten i individärenden ska arbeta på ett genomtänkt sätt. I ett sådant förhållningssätt ingår att göra någon form av sammanfattande bedömning av hur insatser svarar mot klientens behov och att stödja förändringsarbete.

I några enstaka fall saknades barnperspektiv och brottsofferperspektiv enligt SoL 5 Kap 11 §. I ett fall öppnade Länsstyrelsen ett individuellt initiativärende angående brister i barnperspektivet.

Plan för självförsörjning

Det saknades i stor utsträckning en plan för hur självförsörjning var tänkt att uppnås. Knappt 70 procent av de granskade ärendena saknade en sådan plan. Hälften av de planer som fanns var inte underskrivna av klienten. Något lagstadgat krav på att det ska finnas en plan för självförsörjning i ekonomiska ärenden finns inte. Länsstyrelsen menar att det kan vara ett bra verktyg att använda sig av för att åstadkomma ett mer genomtänkt och målmedvetet arbete tillsammans med klienten och andra som berörs. Tyresö socialnämnd har antagit ett politiskt mål att en plan för självförsörjning ska finnas i alla ärenden över tre månader som rör ekonomiskt bistånd. Avdelningen Familj och Försörjning har brutit ner målet till ett åtagande.

Samarbete med andra

Socialtjänsten har ett stort antal möjliga samarbetspartners. Enligt personalen är den vanligaste samarbetspartnern internt för socialsekreterare som handlägger försörjningsstöd arbetssökarverksamhet eller motsvarande. Vanligt förekommande är också samarbete med kommunens missbruksenhet eller den socialpsykiatriska enheten. I aktgranskningen

syntes även samarbete med ungdomsgrupp, handikappomsorg och familjevårdsenhet.

Arbetsförmedlingen är den externa myndighet som socialtjänstens personal uppger att de samarbetar mest med (7 av 10). Andra exempel på externa samarbetspartners är skolor, kriminalvård inkl frivård, försäkringskassan och i olika former av samverkansgrupper.

I ungefär hälften av de granskade ärendena fanns ett dokumenterat samarbete med andra myndigheter och organisationer. Dessa var arbetsförmedlingen, försäkringskassan, arbetscentrum, arbetsledare på praktikplats, studievägledare, olika former av beroendemottagningar, psykiatrins olika enheter, skol- och sjukhuskuratorer, kvinnojour och polis.

Särskilda projekt för unga vuxna 18-24 år

Det ser olika ut inom kommunernas socialtjänst ifall man driver projekt för målgruppen eller inte. Under tiden som länsstyrelsen granskning pågick fanns sju stycken pågående projekt.

På Norrmalm finns t.ex. ”Vega-projektet” för personer mellan 18-30 år som varit sjukskrivna minst sex månader.

I Järfälla startade i december 2005 ett projekt som heter ”Ungdomsslussen” där hela försörjningsstödet för unga vuxna ”lyfts ur” den ordinarie verksamheten och förlagts till AME enhet. Beslut om försörjningsstöd tas av socialsekreterare som ingår i projektet. Det är ett samverkansprojekt mellan socialförvaltningen (Individ –och familjeomsorg, Ifo), utbildnings- kultur- och fritidsförvaltningen, kommunens näringslivs- och arbetsmarknadsenhet, jobbcenter och arbetsför-medling. I verksamheten finns socialsekreterare, arbetsmarknadskonsulent, yrkesvägledare, syokonsulenter och arbetsförmedlare. De kan lotsa unga till olika utbildningar, arbete, praktik, arbetsprövning och andra arbetsmarknadsåtgärder. I Järfälla hade man tidigare ett projekt som riktade sig till de mellan 16-24 år som hoppat av skolan.

I Huddinge finns inga särskilda projekt, men de har en Arbetsmarknadsverksamhet för ungdomar ”Vulcirkán”. Arbetsmarknads-konsulenterna på denna enhet planerar att påbörja uppsökande verksamhet en gång/vecka på biblioteket i Vårby för att försöka nå arbetslösa ungdomar i området.

I Rinkeby finns sedan flera år ett arbete med målgruppen unga vuxna 18-29 år som numera har övergått i permanent verksamhet; ”Unga Vuxna gruppen” som består av en arbetsledare, tre ekonomihandläggare och sju socialsekreterare. Under 2006 har gruppen bestämt att göra en satsning på de personer som har socialmedicinska hinder och står långt från arbetsmarknaden. Gruppen Unga Vuxna har därför delat in sig i två team; ungdomsteamet och socialmedicinska teamet som ska arbeta nära Rinkebymottagningen.

I Tyresö finns projektet ”M-rehab” som startats med hjälp av s.k. ”Milton-pengar” för personer med psykiska funktionshinder mellan 18-30 år. Målet är att gruppen ska närma sig arbetsmarknaden och öka funktionsförmågan. Arbetscentrum i Tyresö har fått i uppdrag att utveckla en modell för företagsförlagd yrkesutbildning för personer över 20 år tillsammans med C3L (Centrum för livslångt lärande). Arbetscentrum ska även arbeta för att få starta lärlingsutbildningar för ungdomar inom gymnasieskolans ram, helst i samarbete med Hantverkarförbundet i Stockholm.

I Tyresö finns också ett nystartat projekt ”Lärlingsprojektet” för målgruppen unga som inte klarar gymnasiet individuella program. Projektdeltagarna rekryteras från grundskolan i samråd med elevvårdsteamet. Målet är att den unge ska få ett förvärvsarbete. Innehållet är lärande i arbete, med möjlighet att läsa in karaktärs- och kärnämnen samt ta körkort.

I början av 2006 startade Nacka kommun ett projekt för att alla arbetslösa utan någon form av arbetslöshetsersättning skulle rustas bättre och snabbare som arbetssökande. De allra flesta utan arbetslöshetsersättning i Nacka tillhör gruppen unga vuxna. På halvtid och under tre veckor direkt efter att de lämnat in sin första ansökan får de hjälp med att lära sig söka arbete, sätta upp delmål mm för att snabbt komma ut i arbete eller få en praktikplats. Tidigare fanns i Nacka även projektet ”Lime”, som drevs i tre år med syftet att stötta de mest resurssvaga till egen försörjning. Projektet lades ner då det aldrig fick någon hållbar form och gav mycket svaga resultat.

I Österåker finns en kurs under 26 veckor som kan erbjudas ungdomar mellan 20-25 år. Kursen är en myndighetssamverkan mellan socialtjänsten, arbetsförmedlingen och Vaddö folkhögskola och benämns ”Saga-kurs”. Målgruppen är de som har försörjningsstöd och saknar gymnasiekompetens. Inom projektet har funnits möjlighet att ordna praktikplatser via arbetsförmedlingen, samt att få extra vuxenstöd i form av motivationsarbete av projektets personal. Målet är att få ungdomarna till studier eller arbete.

Solna har inte redovisat några särskilda projekt för unga vuxnas självförsörjning, inte heller Salem eller Danderyd.

Stöd kombinerat med kontroll och krav

I vissa fall bevakar socialtjänsten att den unge vuxne upprätthåller redan pågående kontakter och aktiviteter. Det kan t.ex. handla om samtalskontakter och jobbsökaraktiviteter och kontakter med andra enheter i organisationen. I 23 av de totalt 80 granskade ärendena hade närvarolistor från arbetscentrum eller liknande använts som beslutsunderlag för rätten till bistånd med försörjningsstöd.

I intervjuerna med arbetsgrupperna frågade Länsstyrelsen vad socialtjänsten gör om det visar sig att den unge har andra problem än ren arbetslöshet. Tre arbetsgrupper säger att de remitterar till andra enheter, t.ex. missbruksenhet eller socialpsykiatri. Lika många säger att personen blir kvar på

arbetssökarverksamheten, men att man då gör en ny planering. Tre arbetsgrupper säger också att man får råd och stöd av socialsekreterare på försörjningsstöd och lika många anger att de försöker hjälpa till med en kontakt med psykiatrin.

I hälften av ärendena framgår det att försörjningsstödet är förenat med villkor av något slag. Det kan t.ex. handla om krav på att skolgången sköts, på att ha kontakt med psykiatri eller missbruksenhet, eller att det dras pengar från normen vid ogiltig frånvaro. I ett fall ställdes krav på hel- och kvällsarbete kombinerat med gymnasiestudier.

Det kunde även finnas allvarliga uppgifter i akten om t.ex. psykisk ohälsa i form av depressioner och självmordsförsök, sexuellt utnyttjande, tidigare missbruk och familjeproblem. Det är oklart om dessa uppgifter vägs in när planering av insatser för självförsörjning från socialtjänstens sida görs och när det gäller vilken nivå krav förknippande med försörjningsstödet ska ligga på. I ett fall fanns krav på en ung vuxen att lämna in självdeklaration, för att ansökan om försörjningsstöd skulle kunna behandlas, när personen var psykotisk och inlagd på sjukhus.

Länsstyrelsen har i aktgranskningen bedömt att för ungefär en tredjedel av de unga finns oklara krav från socialtjänstens sida. Det framgick inte klart av handläggningen i dessa ärenden om kraven är anpassade efter klientens behov och förutsättningar. Länsstyrelsen vill här poängtera vikten av att socialtjänsten visar lyhördhet och inlevelseförmåga i den enskildes förhållanden samt rätten för den enskilde att ha insyn i och ett reellt inflytande över de insatser som ges.

Individuell behovsprövning

Var femte ung vuxen med försörjningsstöd fick enligt Länsstyrelsens bedömning i granskningen inte någon individuell behovsprövning.

Socialtjänstlagen förutsätter att det i varje enskilt fall görs en individuell bedömning av hjälpbehovet och omfattningen av det. Bedömningen ska utgå från den enskildes förutsättningar med relevanta krav och med bibehållen respekt för den enskildes integritet och självbestämmande. Bedömningen ska också präglas av en helhetssyn. Varje människa har rätt att bli sedd utifrån sitt livssammanhang och inte som en kategori eller ”klient” som ska genomgå en viss uppsättning på förhand bestämda ritualer och insatser. (*Ekonomiskt bistånd – stöd för rättstillämpning och handläggning*, sid17-18, Socialstyrelsen).

Förebyggande arbete ovanligt

Få kommuner har någon sådan verksamhet. Salem har skriftligt redovisat sin stora kommungemensamma satsning på förebyggande arbete bland barn och ungdomar ”Ung i Salem”. Några intervjuade arbetsgrupper nämner att tydliga riktlinjer och regler är viktigt samt att individen tar eget ansvar. Länsstyrelsen tolkar svaret så att socialtjänsten menar att det viktigaste

förebyggande arbetet är att snabbt få ut ungdomen på arbetsmarknaden. Några kommuners personal nämner att det vore önskvärt med riktade insatser, t.ex. att informera i skolor.

Utredningarnas kvalitet

Helhetssyn och tydligare bedömningar i utredningar behövs

I en majoritet av ärendena fanns en utredning om biståndsbehovet och anledningen till kontakt med socialtjänsten. Länsstyrelsen har dock endast i ungefär hälften av de granskade utredningarna gjort bedömningen att utredningen var av god kvalitet. Med detta menas att utredningen allsidigt belyser klientens situation och att det finns en tydlig bedömning av vilka insatser socialtjänsten anser behövs. Även klientens inställning till föreslagna insatser ska framgå av utredningen.

Socialtjänstens utredningar visar överlag inte på vilket sätt information om klientens tidigare situation vägs in i bedömningen. Det framkom t.ex. i akten att personer haft missbruksproblem tidigare eller varit familjehemsplacerade, något som behöver beröras i såväl utredning som bedömning när klienten söker försörjningsstöd. Av den sociala utredningen bör framgå om klienten har andra hjälpbehov än rent ekonomiska och om den unge har kontakt med någon annan enhet med anledning av detta. Nio personer i granskningen hade barn. En av dessa föräldrar hade också varit utsatt för misshandel. Det framgick inte av dokumentationen vilket stöd personen fått i denna situation, om barnet bevittnat våld eller om saken utretts.

Bestämmelser om handläggning och dokumentation inom socialtjänsten finns i förvaltningslagen (FL) och socialtjänstlagen (SoL). I 11 kap 1 § SoL regleras utredningsskyldigheten. Allt som har kommit fram i en utredning om den enskilde och som har avgörande betydelse för myndighetens ställningstagande i ärendet ska dokumenteras. Socialstyrelsen har 2006 gett ut Föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2006:5) samt en handbok om dokumentation vid handläggning av ärenden och genomförande av insatser. Dessa dokument finns utlagda på socialstyrelsens hemsida www.sos.se.

Klienternas behov och problem uppmärksammas inte alltid

I en del ärenden var utredningen gällande försörjningsstöd till den unga vuxna alltför knapphändig, med fokus enbart på några få uppgifter om den aktuella situationen.

I 29 fall framgick det av akterna att det fanns behov/problem som inte uppmärksammats eller åtgärdats av socialtjänsten. Exempel på problem är att unga varit utsatta för sexuella övergrepp, tidigare uppgifter om missbruk och pågående medicinering för psykisk ohälsa. Detta tyder på att socialtjänsten väljer att ha arbetslöshetshindret i fokus och inte har en helhetssyn på den unges problem och behov. Vidare framgick det av ett fåtal

utredningar om den unge hade skulder eller betalningsanmärkningar. Länsstyrelsen anser att uppgifter om eventuella skulder är viktig för att få en helhetsbild av den enskildes situation.

I några få fall var det klart uttalat att socialtjänsten ”tagit över försörjningsansvaret” från föräldrarna. Det var dock inte alltid lika klart uttalat vad skälet till detta var. Det framgick inte tydligt hur det bristande föräldraansvaret påverkar den unga vuxnas situation och socialtjänstens bedömningar av den unges behov av stöd och insatser.

Vilka insatser ges?

Praktikplatser och hjälp att söka jobb

Samtliga kommuner erbjuder ungdomarna kontakt med arbetsökarverksamhet eller liknande i kommunal regi. Arbetsträning/arbetsprövning är också en vanligt förekommande insats, enligt den personal som Länsstyrelsen intervjuat.

Merparten av de unga vuxna i granskningen erbjuds insatser i form av praktikplats. De kan ordnas genom socialtjänsten helt i kommunal regi, s.k. social praktik. Praktikplats kan även ordnas genom Arbetsförmedlingen som träffar avtal med kommunen i form av kommunal ungdomsgaranti (UG) för unga vuxna mellan 20 och 24 år och kommunalt ungdomsprogram (KUP) för de under 20 år. Arbetsmarknadsåtgärderna berättigar till aktivitetsstöd, men räcker inte fullt ut till försörjningen.

Många unga vuxna får genom socialtjänsten hjälp med jobsökeri och vägledning och hjälp att sätta ihop meritlista och jobbansökan. Insatserna kan äga rum hos Arbetsförmedlingen, kommunalt arbetscentrum (AC) eller arbetsmarknadsenhet (AME) el liknande eller på socialkontoret hos arbetskonsulent eller arbetscoach. Någon socialtjänst erbjöd datakurs på Arbetscentrum. Unga vuxna med funktionshinder hänvisas via remiss till Af Handikapp (gemensamt för hela Stockholmsområdet). Hjälp till studier t.ex. på gymnasiet, folkhögskola eller med studier i svenska för invandrare förekommer också.

Boendeinsatser

Några unga vuxna har problem med sitt boende. Det kan handla om att man behöver stöd i att skaffa boende, att man blivit utslängd hemifrån eller är föräldralös, att skyddat boende eller träningslägenhet/socialt kontrakt behövs. I något fall hade socialtjänsten skrivit intyg om förtur till bostad och i ytterligare något fall var det en ung vuxen som behövde gruppboend.

Psykiatri- och missbruksinsatser

En hel del unga vuxna hade kontakt eller behov av kontakt med psykiatrin för psykisk ohälsa. Det kunde gälla kontakt med socialpsykiatri eller

öppenpsykiatri, psykologkontakt, samtalsterapi, kontakt med självmordsavdelning på Danderyds sjukhus, samtalskontakt på Ungdomsmottagningen för depression. Någon hade börjat på daglig verksamhet efter att ha varit psykotisk och ytterligare någon hade kontakt med neuropsykiatrisk enhet på Karolinska sjukhuset. Socialtjänsten hade ibland remitterat till psykiatrin.

Även insatser för pågående missbruksproblem förekom. Kontakt med Minimaria eller kontakt med missbruksenhet/mottagning i kommunen pågick i några fall. En person fick behandling på Step-one, ytterligare en person genomgick dagbehandling "Steget". Det fanns också ärenden där man kunde se att missbruk hade varit ett problem tidigare i den unge vuxnes liv. Det framgick inte alltid att socialtjänsten då hade utrett om problemet fortfarande fanns kvar.

Deltagande i projekt

En del unga vuxna i granskningen deltog i projektverksamheter. Deltagande förekom i "Vega-projektet" på Norrmalm för sjukskrivna personer 18-30 år och i "Saga-projektet" i Österåker som är en kompetenshöjande verksamhet och bedrivs i samarbete mellan socialtjänst, arbetsförmedling och en folkhögskola. Vidare fanns deltagande i "MDD-teamet" som är ett psykiatriprojekt med s.k. Milton-pengar i Tyresö.

Kvalitetssäkring

Även om man tar hänsyn till att en del av de granskade insatserna hade pågått en kort tid och det därmed inte är aktuellt med uppföljning, visar Länsstyrelsens granskning att insatser inte följs upp och utvärderas i någon större utsträckning. I 67 procent av ärendena framgick det enligt Länsstyrelsens bedömning inte om insatserna gett effekt.

Enligt personalen förekommer egna enkäter och uppföljningar i flera kommuner. Ofta handlar det om att se hur många som kommit vidare till arbete eller studier. Extern utvärdering är sällsynt.

Länsstyrelsens rapportserie

Utkomna rapporter under 2007

1. Svenska Högarna – marinbiologisk kartläggning och naturvärdesbedömning, *miljö- och planeringsavdelningen*. Finns bara som pdf.
2. Rassa vikar – marinbiologisk kartläggning och naturvärdesbedömning, *miljö- och planeringsavdelningen*. Finns bara som pdf.
3. Från vision till verklighet – om landsbygdsutveckling i Stockholms län 2000-2006, *miljö- och planeringsavdelningen*.
4. Organiserad brottslighet – ett hinder för långsiktigt hållbar tillväxt i Östersjöregionen, *avdelningen för regional utveckling*.
5. Fiskevårdsplan 2007-2010 för Stockholms län, *avdelningen för regional utveckling*.
6. Svenska för akademiker SFA vård – slututvärdering. Sammanfattning och uppdatering av rapport 2004:4, *avdelningen för regional utveckling*.
7. Jämställd samhällsplanering – ett diskussionsunderlag från projektet BoJämt, *bostadssektariatet*.
8. Väggmossan avslöjar spridningen av metaller – provtagning 2005 i Stockholms län, *miljö- och planeringsavdelningen*.
9. Årsrapport 2006 – en sammanställning av vad Länsstyrelsen sett i sin sociala tillsyn, *socialavdelningen*.
10. Sammanställning av Bostadsmarknadsenkäten 2007, *socialavdelningen*.
11. Läget i länet – bostadsmarknaden i Stockholms län 2007, *socialavdelningen*.
12. Vindkraft i Stockholms län – planeringsunderlag för större vindkraftsanläggningar, *miljö- och planeringsavdelningen*.
13. Unga vuxna med försörjningsstöd. En granskning av socialtjänstens arbete 2006, *socialavdelningen*. Finns bara som pdf.

Unga vuxna utgör en stor grupp av dem som beviljas försörjningsstöd inom socialtjänsten. Länsstyrelsen har granskat socialtjänstens arbete i åtta kommuner och två stadsdelar med unga vuxna 18-24 år som sökte försörjningsstöd år 2006. Bakgrunden till tillsynen är att många unga vuxna riskerar att hamna i utanförskap i samhället på grund av att de inte kommer in på arbetsmarknaden. Att ha ett jobb är inte bara den viktigaste källan till inkomster och försörjning, utan i stor utsträckning också till möjligheten att bli delaktig i samhällets aktiviteter, att utvecklas samt utveckla relationer till andra.

*Rapporten kan hämtas som pdf på vår hemsida
www.ab.lst.se
ISBN 978-91-7281-260-4*

Adress

*Länsstyrelsen i Stockholms Län
Hantverkargatan 29
Box 22 067
104 22 Stockholm, Sverige
Tel: 08- 785 40 00 (vxl)
www.ab.lst.se*